

Saffer Pál:

Alku

Szürke, vékony füstcsík kanyargott a lécekkal, pléhdarabokkal és kátránypárral foltozott kis kabin kéményéből, jelezve hogy a bárkán van élet. A kabin a bárka hosszának körülbelül egyharmadát foglalta el. Előtte, a nyitott rész tele volt apróra hasogatott tűzifával, üres pléhkannákkal, lécekkal és széles deszkákkal amelyeken különböző füvek és falevelek száradtak kiterítve a napon.

Az ember a város felől, az öböl túlsó partjáról jött; fehér, lobogó felöltőt, vassal nadrágot és napszemüveget viselt. Megállt a töltés tetején, előbb jól szemügyre vette a bárkát, azután, mint aki végleg meggyőződött hogy jó helyen jár, rálépett a deszkapallóra és hangosan köszönt:

— Jónapot!

A hang elrepült a víz felett. Egy horgász aki feljebb, az öböl torkolatánál unatkozott, a jövevény felé fordult, de a kabinban semmi sem mozdult.

— Halló! — emelte fel a hangját a jövevény — Van itt valaki? — de feleletet ismét nem kapott.

Felöltője alját összehúzta magán mint az asszonyok a hosszú báliruhát és óvatosan, vigyázva hogy hozzá ne érjen valamihez, belépett a bárkába.

A kabin ajtaja lassan kinyílt és a résen felsőtestével kihajolva megjelent egy ember. Úgy hatvan év körüli lehetett, de ezt az arcát borító sűrű szakálltól nem lehetett pontosan megállapítani. A szem felé az arc minden, részéből mély ráncok barázdái futottak, sötét csíkokat húzva az amúgy is sötétbarna bőrre, amely csillogott a veritéktől. Hunyorogva, szótlanul szemlélte a jövevényt.

Az idegen a lába elé nézett. Annyira el volt foglalva önmagával, hogy észre sem vette az öregot. Akkor torpant meg amikor a kabin ajtó elé érve fölnézett.

— Jónapot!

Az öreg előbb tetőtől talpig végigmérte a látogatót, azután kelletlenül visszaköszönt:

— Jónapot.

— Maga az a Péro bácsi? — kérdezte a jövevény.

— Én vagyok. — felelte az öreg és tovább hallgatott.

Egy ideig az idegen is hallgatott, mintha azt várta volna, hogy jövevele célja felől kérdezzék, de amikor a hallgatás már kellemetlenné kezdett válni, megszólalt:

— A Miklós, a halász küldött magához... vettem egy csónakot... a motor majd valamelyik nap felhúzza és itthagya magánál. A napokban majd eljövök, megnézem hogy megérkezett-e... Gondoltam addig magánál ellehetne...

Az utóbbit már bizonytalanul mondta és feleletet várva megállt.

— Maga hol dolgozik? — kérdezte az öreg, mintha nem is hallotta volna amit a jövevény mondott.

— Én? ... A nyomdában. — felelte a jövevény. A váratlan támadás kellemetlenül meglepte.

— Ott ahol az újságot csinálják?

— Ott.

Az öreg még hunyorgott egy ideig, azután kinyitotta a kabinajtót:

— Gyere be.

Az idegen bepillantott a kötelek, drótok, pléhkannák és láncok tömkelegébe,

amelyek elborították a kabin belsejét úgy, hogy a végében álló ágy alig látszott tőlük. A látványtól meghökkent, azután mégjobban összehúzta magán a kabátot és lehajolva belépett.

— Van nekem egy unokaöcsém. Nem tudnál neki valami munkát adni ott nálad?

— Nyomdász?

— Nem.

— Mi a mestersége?

— Semmi. Paraszt.

Az idegen zavartan mosolygott... — Nem tudom, nem én határozok az ilyesmiről, én csak hivatalnok vagyok. De vagyunk ott így is elegenden. Nem hiszem hogy kellene.

— Hm! — morogta az öreg és újból szemügyre vette a jövevényt.

— Ül le.

— Nem ülök le, csak egy pár szóra jöttem. A csónak miatt. Mondom ha felhúzzák ide...

— No! Ül csak le ide nyugodtan — tölta felé az öreg a háromlábú széket.

— Ne félj, nem kenyed össze magad.

Az idegen leült. Óvatosan felhajtotta felöltője széleit, azután elkezdett a zsebében kotorászni. Cigaretét vett elő. Amikor elébe tartotta, az öreg kivett egyet a dobozból.

— Drága cigaretét szívsz. Jól megy neked.

A másik hallgatott. Rágyújtottak.

— Vedd meg ezt a motort — mutatott az öreg a bárka közepén terpeszkedő nyersolajmotorra — Jó motor. Úgy dolgozik mint az óra. Neked oda adom negyvenezerért.

— Hány lóerős?

— Tizenkettő.

— Halászcsónakba bele lehet szerelni?

— Abba nem. Egy kettőre szétrázná.

— Hát akkor minek nekem?

Az öreg vállatvont:

— Gondoltam, van pénzed. Majd eladod. Haszonnal.

— Magának nem kell? — kérdezte a jövevény — Mivel hajtja a bárkát?

— Van nekem még egy. Harminc lóerős. Az még jobb motor. Úgy gondoltam hogy ezt eladom. Öreg vagyok. Valamiből élni kell. Nekem nincs társadalmi biztosításom. Nem kapok nyugdíjat — és sunyi pillantást vetett a vendégére.

— Mikor vette maga ezt a motort?

— A háború után. Az Otpad-nál, az ócskavaskereskedésben. Lehet ott találni mindenféle használható dolgot. Ma ilyen

a divat. Ha valami elromlik mindjárt ócskavasba dobják. Ennek is csak a mágnes hiányzott. Ötezer dinárért vettem. Kilóra.

Az idegen kinézett a foltozott kis ablakon a fokon üldögélő horgászok felé. A bárka és a horgászok között, felfordítva, félig partrahúzva egy kis vashajó roncsa feküdt. Csúszáson meredező bordázataival olyan volt, mint egy nagy hal lerágott csontváza.

Az öreg követte a tekintetét:

— Vedd meg azt a bárkát. Nyolcvanezer dinárért odaadom. Ráköltesz még negyvenezeret és olyan kis hajó lesz belőle, hogy akárki megad érte félmilliót.

Az idegen hitetlenül csóválta a fejét: — Csak negyvenet? Hiszen ennek jóformán csak a bordázata van meg.

— Negyvenből meg lehet csinálni. Csak nem úgy, ahogy most dolgoznak. Magam venném meg hozzá a plét, a mestereket meg napszámba fogadnám. Fizetnék nekik napi kétezer dinár napszámot, de úgy dolgoznának ahogy nekem tetszik. Nem úgy ahogy most csinálják. Napi nyolc óra, meg miegymás...

Az idegen hümmögött valamit, de az öreg már nem figyelt rá. Más foglalkoztatta:

— Szóval te a nyomdában dolgozol. Ott ahol az újságot csinálják?

— Ott.

— És most miért nem vagy munkán?

— Este dolgozom.

— Rólam már írtak egyszer az újságban. Két évvel ezelőtt. Majd mindjárt megmutatom.

Az ágyhoz ment és felemelte a rongyokrócot. Alatta kisebb, nagyobb tömött zsákocskák feküdtek. Hirtelen az idegenhez fordult.

— Látod? Ez is megér félmillió dinárt amin fekszek. Ami ezekben a zsákokban van.

— Mi van bennük? — kérdezte kisé unottan az idegen.

— Fűvek. Gyógyfűvek. Kifizetnének érte félmillió dinárt ha eladnám.

Az idegen hümmögött valamit, az öreg pedig tovább kutatott. A zsákocskák alól egy összehajtogatott, régi, megsárgult, újságlapot húzott elő és az idegen orrá alá tartotta.

— Látod? Itt írja: Harminc esztendő munkája. Tomics Péro gyógynövénygyűjtő. Ez én vagyok... valamikor nagyban dolgoztam. Csak végig mentem a bárkával a dunamentén és az asszonyok hozták a fűveket. Néha az egész falu gyereke

nekem dolgozott... Vettem nekik cukrot és kész. Volt úgy hogy harminc, negyven mázsa növényt is összehordtam...

Az idegen visszaadta az újságot.

— Télen meg válogattunk. Befűtöttem odahaza a nagyszobában és jöttek az asszonyok. Egész nap. Volt ott nóta, beszélgetés. Az egyiknek selyemkendőt vettem, a másiknak szoknyát, úgy, ajándékba. Ha pénzt kínáltam volna nekik egy se jött volna. Ilyenek az asszonyok.

— Maga akkor sokat kereshetett — mondta az idegen.

— Kerestem is — felelte az öreg és a szeme megvillant — de nem csak kerestem, hanem segítettem is. Mert nővényel minden betegséget ki lehet gyógyítani. Ide nézz:

Az ágy feletti kis polcról egy mocskos, olajos könyvet vett elő és az idegen elé tartotta. A címét már alig lehetett kibetűzni rajta: „Gyógyítás gyógynövényekkel”.

— Ebben a könyvben minden benne van. Gyógyítok mindent. Aranyeret, meddőséget, gyomorfekélyt... neked nincs aranyered?

— Nincs — felelte az idegen és elnevette magát mintha megcsiklandozták volna. Kezdte szemmeláthatóan érdekelni a dolog:

— És mennyit keres maga Péro bácsi ezzel a ...gyógyítással?

— Mennyit?... — ismételte az öreg és szavaiban valami dühös büszkeség hangzott — Megkeresek én fiam húsz — harminc ezer dinárt is havonta.

Az idegen lustán bólogatott. Nem lehet tudni, hogy hiszi-e vagy sem. Künn a deszkapallón léptek koppantak, azután kinyílt a kabin ajtaja. Egy asszony jött be lábossal a kezében.

— Péro bácsi egy kis maradékot hoztam. Mondok, magának úgy sincs aki főzön. Az öreg nem szólt egy szót sem. A kis polcról elővett egy kormos, piszkos fazekat. Az asszony bele öntötte az ételt, valami levesfélét, végigmérte az idegent, azután szótlánul elment.

Az öreg föltette a levest a motor mellett álló dobkályhára, azután leült az ágy szélére. A cigaretta már a körmét égette. Még egyet szívott belőle azután eltaposta a padlón.

— Hálából hoz néha ebédet. Kigyógyítottam az urát. Aranyere volt.

— Hm! — morogta az idegen.

— Furcsa népek ezek a bácskaiak. Különösen ezek itt a városban. Mind azt szeretné, hogy előbb gyógyítsam ki őket, az-

után majd fizetnek... Ha meg kigyógyítom, felém se néz többet...

— Másutt is ilyenek az emberek — bökte ki az idegen, de az öreg a szavába vágott:

— Amarra lent azért jobbak a népek. Nem is maradok én itt sokáig. Ha megunom, lemegyek Beográdba, vagy Szmederevóra.

Az idegen szemmeláthatólag megijedt ettől a lehetőségtől.

— És mondja csak Péro bácsi, kinél lehet itt csónakot tartani?

— El lehet majd itt a bárka mellett.

— De ha maga elmegy... Szmederevóra...

— Nem most lesz az még... Jó borok vannak ott... Itt a városban csupa hamisbort árulnak.

— Ha följebb megy a folyón, a hegyalján is vannak jó borok.

— Vannak, vannak. Jártam arra a multkorában. Autóbuszszal jöttem haza. Alig értem ide a megállótól, úgy megfogott. Pedig csak három pohárával ittam belőle... Jó erős bor.

Az idegen úgylátszik készülődött, mert ismét a csónakra terelte a szót:

— Szóval, ahogy mondtam, Miklós motorral felhúzatja idáig... valamelyik nap majd erre nézek...

— Elintézzük...

— Javítani is kellene rajta egyet mást... kátrányozni...

— Mindent rendbe hozunk...

Odakünn a pallón ismét lépések hangzottak. Két fiatalember jött: Maga az a Péro bácsi? — rontottak be a kabinba.

— Én vagyok. Mi kell?

— Hallottuk, hogy van eladó motorja.

— Van. Itt van e...

A fiatalember megnézegette a motort jobbról balról. Körültapogatta és bólogatott.

— Na, mondj valamit — támadt rá az öreg.

— Mit mondjak?

— Mennyit adsz érte?

— Mennyit kér érte?

— Hatvanezer dinárt... Sok?

— Hát... kérni lehet...

— Te mennyit adnál érte... Mondj árat...

— Még nem mondhatok semmit — vont vállat a fiatalember.

Az öreg ütötte a vasat:

— Értesz te a motorokhoz?

A fiatalember vállatvont és nevetett.

— Volt már dolgom egy-kettővel.

— Mit nézel meg először a motoron — vizsgáztatta az öreg.

— Hát... megnézem milyen a kompressziója... megnézem a gyújtást...

— Kompressziót, úgy-e... én is értek ám a motorokhoz...

— Egy szóval sem mondtam hogy nem ért hozzá...

— No, mondd hát, mennyit fizetsz érte?...

— Van magának másik motorja is?

— Van, de nem eladó...

— Azt hol lehetne megnézni.

— Sehol. Nincs itt. Szétszedtem.

— Nagyobb mint ez?

— Nagyobb. Harminc lóerős.

A fiatalember bólogatott, mosolygott, azután a másikra nézett. Az idegen csendesen ült a kissozéken és figyelte a szópárbajt. Kicsit mintha az öreg pártján állott volna, mert időnként haragos pillantást vetett a fiatalemberekre. Különösen amikor azok nevettek az öreg együgyű erőszakoskodásain.

— No, majd meggondoljuk... valamilyik nap majd eljövünk — mondotta a motorszakértő és kifelé indult.

— Nincs ennek egy vasa se — mondta az idegen amikor becsukódott mögöttük az ajtó és egyedül maradtak.

— Nincs hát... felhajtó... — morogta az öreg — Valakinek veszi... kereskedik.

— Gondolja?

— Ismerem én ezeket... különben, ki nem kereskedik ma... mindenki valamit csinál. Vagy kereskedik, vagy privát dolgozik...

— Nehéz megélni a rendes keresetből... — bólintott az idegen és megint kinézett a kis ablakon a bárkaroncs felé:

— Sok a pecás erre... Van e jó fogás?

— Sok. Egye el a fene őket. — morogta az öreg — az ember nem győz velük veszekedni. Innen akarnak pecázni a bárkából. Meg se kérdezik a nyavalyások, hogy szabad e, csak bejönnek... mintha az övéké lenne... vegyenek maguknak csónakot ha pecázni akarnak...

— Ki kell zavarni őket...

— Alig hogy az ember kiteszi a lábát, már gazdálkodnak a szegénységibe... pedig hát néha a városba is el kell menni... Te nős vagy?

— Nős.

— Jó asszonyod van.

— Miből gondolja? — mosolygott az idegen.

— Meglátszik rajtad. Rendben tart... Gyereketek van-e?

— Nincs.

— Az baj. Ha legközelebb jössz, hozd magaddal az asszonyt. Majd adok neki valamit. Három héten belül megfogam.

Az idegen elnevette magát.

— Mit nevensz? Nem hiszed? Már többnek segitettem így. Fűvekkel mindent ki lehet gyógyítani.

— Már évek óta jár az orvoshoz, — legyintett a másik.

— Az orvosok se tudnak mindent. Csak te hozd magaddal ha jössz.

Az idegen felállt. Menni készült.

— Itt van Péro bácsi egy kis pénz. Majd megegyezünk aztán. Mondom, kell egyet mást javítani is.

— Jó, jó, csak bízd rám... Aztán, mondd csak, nem lehetne engem megint valahogy kitenni az újságba?

Az idegen már a kabin ajtajában állt.

— Nem tudom Péro bácsi, nem írok én az újságba.

— Elmész már?

— Muszáj. Dolgom van a városban.

— Várj, megyek én is. Veszek egy kis kenyeret, meg borotválkozni is kéne... Hány óra lehet?

— Fét tíz.

— Hm! Akkor még a temetőbe is kijutok. Meglátogatom az öregasszonyt. Amióta meghalt, olyan vagyok mint a kivert kutya.

Az idegen nem szólt. Lassú, egyenletes léptekkel ment kifelé. A palló végén megállt és a bárkaroncsot szemlélgette. Az öreg egy ideig az ajtó lakatjával bajlódott azután ő is utána indult.

— Csak ehhez tudnék valahogy társat találni. Háromszorosan kapná vissza a pénzt. Nem kellene több, csak negyven-ezer dinár. Így meg itt rozsdásodik — kezdte ismét és kutató pillantást vetett a másik arcára.

— Majd akad erre is valaki — mondta lágy, szinte bánatos hangon az idegen.

Az öreg rántott egyet a vállán.

— Dehogy akad. Öreg vagyok. Nem hisz nekem már senki. Ugyan ki bízna ilyen toprongyos vénemberre negyven-ezer dinárt? Tudom én ezt fiam... Csak nem akarom, hogy a világ meglássa rajtam, hogy tudom...

Mérgesen csapott egyet a kezével, mintha megbánta volna amit az imént mondott, és ráfőrdött a másikra:

— No! Eridj ki a partra!... Én meg majd fölzedem a pallót.